

Іван Васильович КРИЦАК

кандидат юридичних наук, доцент
(Харківський національний університет
внутрішніх справ, м. Харків, Україна)

ВІД ТЕОЛОГІЇ ДО НАУКОМЕТРИЧНОЇ КРИМІНОТЕОЛОГІЇ: ЕТНО-НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА МІЖНАРОДНИЙ КОНЦЕПТ КРИЗЬ ПРИЗМУ ПРАВОСЛАВ'Я

У статті здійснений концептуальний аналіз проблеми теології у понад 50-ти працях українських авторів. Виявлено, що постмодерна доба зумовлена багатьма суперечками між вірою і розумом у ключі того, чи протиставляти філософію і теологію. За позицією католицького мислителя Г. У. фон Бальтазара, «без філософії немає богослов'я», якщо йдеться про досягнення серйозних рівнів теологічного мислення/богослов'я, з чим не можемо погодитися, адже, можливо, доля й Константинополя (Святої Софії) склалась би інакше та не піддалась би магометянській вірі, якщо б філософська складова Царгорода не заповонила церковне/духовне життя. Саме тому так важливо берегти чистоту нашої загальнодержавної, у більшості своїй православної, віри. За висловлюваннями православного старчества, справжній богослов – той, хто молиться/вміє правильно молитися Богові/правильно славити Його. За словами Силуана Афонського, «молитись, що кров проливати», і лише той зрозуміє це, хто щодня молиться за ближніх своїх. Тоді відкриваються такі рівні і стани всього невідомого/неймовірного, що жодні книги і міркування не здатні вмістити. Тим самим, глибинні духовні стани моління дають відкриття/відчуття Духу Божого, коли серце, розум, душа з'єднуються воедино у відкритті неосяжного.

Ключові слова: кримінотеологія, наукометрія, етно-національний вимір, православ'я, філософська складова, війна, Церква Христова, історичний аспект, міжнародний вимір.

Цар, король, шах, султан, президент, – як багато закладено у цих словах? Справді: «Зі знищенням влади зникне увесь порядок і життя стане нестерпним, адже царська влада є схожою до влади Бога, тому особа монарха набуває великого значення як справжній цар, що все підпорядковує законам Божим».

Іоанн Златоуст.

«Той, що тебе без тебе сотворив, не хоче тебе без тебе спасти». «А закон Твій – істина, і істина – це Ти <...> інший закон у тілесах моїх противився закону мого розуму, і робив мене бранцем закону гріховного, що знаходиться в тілесах моїх». Гріховний же закон – це влада і сила звички, яка тягне і утримує душу навіть проти її волі»

Блаженний Августин Аврелій.

Постановка проблеми. Широкого резонансу в умовах нинішнього дня набуває богослов'я, теологічний концепт екзистенційного/метафізичного повороту людства у сторону духовно-культурних цінностей. У країнах західного світу зараз три найпопулярніші спеціальності: кримінолог, теолог і психолог. Власне до цих трьох китів й повинна йти наша держава, зважаючи на те, що світ бурхливими темпами змінюється/трансформується. Слід пам'ятати, що всяка наука без теології, як істинно духовного/духоносного/живоносного знання, приречена на крах, навіть якщо вона має неабиякі успіхи, прорив та інновації. Марна наука без Бога – без Бога ані до порога.

Українська православна теологічна/богословська думка має понад тисячолітню історію, а фактично начала нашої державності слід розпочинати з часів двохтисячолітньої давності; з тих пір, коли стопи апостола Андрія Первозванного ступили на наші землі. Саме з цього часу розпочинається унікальне/часто приховане для більшості християнство на наших теренах за моделлю «затамованого подиху» чи унікального розквіту «перелому тисячоліть». Віримо, що й це – нове третє тисячоліття, на порозі якого стоїмо сьогодні, обов'язково принесе великі/нечувані, набагато кращі переміни всього сутнісного/справжнього через призму етно-національного, багатьох глибинних духовно-культурних смислів і практик. Мислячи у такому ключі, відкривається дихотомія справжньої української державності, з чотирма хрещеннями Київської Русі впродовж першого тисячоліття Христової ери та ще унікальна історія участі наших представників у Помісних Вселенських соборах, а також того, як наша державність пов'язана зі святом Покрови Божої Матері від того дня, коли вона розпростерла свій святий омофор над святою Софією у Константинополі.

Слід мовити про славетних Аскольда і Діра і те, як патріарх Фотій підносить хвалу їм в своєму «Окружному посланні» єпископам, а також слід

згадати про Кирила і Мефодія, велику княгиню Ольгу до великого Володимирового Хрещення (988 року), яке і стало переломним/вирішальним/трансформаційним в історії людства загалом, коли сповнились слова апостола Андрія Первозванного, що на цьому місці засіяє велика сила і благодать Божа, яке й остаточно/докорінно перемінить нас у етно-національно-, ментально-духовно-культурному рівні. За словами літописця, апостол промовив такі слова: «Видите ли горы сия? Яко на сих горах возсияет благодать Божия, иматъ град великий быти и церкви многи Бог въздвигнути иматъ».

Тут можна твердити: чому сьогодні такі запеклі бої ведуться з метою захоплення України з боку російської федерації, адже вся російська історія безпосередньо пов'язана та перейнята з Софії Київської. Зважаючи на першу вельми багату тисячолітню історію наших земель з початку Христової ери, а саме того факту, що апостол Андрій Первозваний був розп'ятий саме в м. Патри (Греція) близько 67 року, а не на наших землях, попри те, що його проповідь на наших теренах тривала понад 30 років, можна розвінчати міф про варварські, скіфо-сарматські, гого-гунські, кіммерійські начала/клеймо української державності. Замислимося на хвилину: для того щоб йти на Царгород походом, слід було добре знати закони астрономії, кораблебудування та багато інших наук. Ми забуваємо вивчати древню історію із життя святих. А також робити біблійний екскурс у найдавніші часи з начал створення світу, що могло би дати відповіді на багато запитань: чому і для чого, в чому причино-наслідковий (детермінаційний) зв'язок? Звідси, роблячи невеликі підсумки-резюме сказаного у рамках кримінології, бачимо, яким важливим є її дослідження крізь призму знання біблейської та церковної історії, що розкривається у Священному Писанні та Священному Переданні, традиції шанування ікон, житій святих, які можуть допомогти нам невидимим і зримим чином дати/віднайти відповіді на важливі питання багатьох історичних подій та явищ.

Сьогодні українська теологія має унікальну історію свого становлення та розвитку на засадах саме канонічного православ'я, догматичного богослов'я, православного катехізису, де відображені непорушні Христові істини, які й задають шлях ухилення від ересей та розколів. Така парадигма може привести всьому цивілізованому світові багато істин відродження християнства на засадах традиції, православного передання, коли «старчество» на наших теренах розглядається як унікальний феномен планування та прогнозування сьогодення і майбуття. Відрадно те, що з кожним роком з'являється дедалі більша кількість навчальних та наукових видань, дисертаційних досліджень та інноваційних проєктів, які репрезентують нові обриси теології, ідеї християнства, православ'я в Україні, через відхід від комуністичної парадигми до ідеологічного плюралізму, коли, здається, світ настільки зосередився на правах людини в останнє тридцятиріччя, що часу на цінності просто не вистачало чи їм не приділялась достатня/належна увага. І лише нинішня війна внесла свої корективи. Світ замислився над власним буття, але що буде далі, куди йти,

як діяти?

Українські теологи, кримінологи (кримінотеологи) покликані досліджувати/здійснювати репродукцію і пропагувати іншим важливі істини поширених богословських трендів всієї біблійної історії людства, всього життєвого, людяного. Однак для правильного вироблення ідей потрібна невидима, чуттєва, духовна сила, сила Духу, яка визначається приналежністю до Церкви Христової з подальшим баченням всього того, що можна взяти для нашої ментальності, з виходом на міжнародні рівні обізнаності та надання рекомендацій. Так, конструкція богословських ідей сьогодення на засадах вчень багатьох церковних і світських авторитетів свідчить про те, що нам слід розробляти наукометричну теологію з аналізом найрізноманітніших шляхів розвитку та вдосконалення через православну складову, враховуючи досягнення найрізноманітніших наук. Йдеться саме про шлях міждисциплінарної/міжгалузевої наукометричної, космополітичної (космологічної/інтегративної) парадигми. Звідси, наукометрична християнська православна теологія з позицією прийняття багатого спектру ідей найрізноманітніших мислителів, де відсіяне раціональне зерно зі всього теоцентричного допоможе вивести кримінологію на рівні справжньої метафізичності, інновацій і підходів у здійсненні інтеграції здобутків, насамперед філософії, теології, психології, інших наук, багатьох мислителів християнської до дохристиянської історії, заради переосмислення християнської метафізики в контексті сучасного діалогу культур на засадах істинного богослов'я, живого слова там, де воно сприйняте для людського слуху і не суперечить внутрішньому голосу людини, її ментальним кореням, пам'яті предків. Звідси, створення православної євхаристійної теології, об'єднання навколо чаші Христової неодмінно дасть плоди нових рівнів благочестя.

Спостерігається, що сьогодні теологія в українському наукометричному просторі у більшості своїй представлена католицькими та протестантськими парадигмами та ідеями. Тому перед нами постає завдання вихолости усе, що зайве, віднайти те, що раціональне у ключі українського православ'я з Володимирових часів до сьогоднішнього дня. При цьому це ніяк не означає відкидання всього чужорідного, а навпаки нашарування та розкриття того чи іншого питання у рамках глобального проекту та етно-національно, духовно-культурного авторського стилю, який вироблявся впродовж років наукової праці. Таким чином, феномен багатьох богословських наукових істин окреслює динаміку змін та зіставлень тенденцій та процесів з допомогою системного, структурно-типологічного та функціонального порівняльного аналізів. Проблема ж християнського православного Сходу та католицького Заходу зумовлена конфронтами сперечань/втручань/змагань ще й між протестантизмом, різного роду релігійним модернізмом (сектантством), багатьма атеїстичними поглядами, що суттєво підриває авторитет віри і Церкви Христової, який часами всіляко нівелюється. Звідси слід стати на захист свого/національного/духовно-культурного. Тяжіння до націоналізації

православних церков також відповідним чином позначається на процесах стабільності суспільних відносин у державах тощо.

Окремі/епізодичні формулювання поняття теологія. За словами М. Вереш, науковці, послуговуються терміном «богослов'я, орієнтуються на східно-християнську культуру, а науковці, які вживають термін «теологія», є зосередженими на західно-християнську¹. Термін «теологія» походить від грецьких слів λόγος – слово, вчення і Θεός – Бог»². Р. Ваврінчик вважає, що теологія є наукою, яка оперує термінами, доктринами, догмами, канонічними поняттями, затвердженими синодами та відповідними авторитетними органами Церкви³. Хтось говорить, що це вчення про Бога, що базується на Об'явленні, тобто на методичній спробі зрозуміти та пояснити Божественне Об'явлення істини⁴

За словами С. Стасяк, християнський розум прагне думкою збагнути те, у що вірить, тоді як предметом віри виступає таїнство, завдяки роздумам над цим, автор знаходить у цьому важливу нішу теології⁵. У словнику Меріам-Вебстер теологія є наукою релігійної віри, практики і досвіду; вона є наукою про Бога і про ставлення Бога до світу⁶. English Oxford Living Dictionaries пропонує нам таке розуміння теології: наука про природу Бога і релігійного вірування⁷.

Основні підходи до визначення теології:

- **геоцентричний** – вертикальний підхід (*людина «антропоцентричний»* – горизонтальний підхід (*людина «синергійний»* – т. з. вертикально-горизонтальний підхід, за якого розглядається процес співробітництва людини і Бога, це вічний життєвий процес, коли людина пізнає Бога, Його сутність, природу; Бог промовляє до неї і відбувається зворотній зв'язок;

- **трансцендентний** – підхід, суть якого полягає у вивченні надприродної реальності Бога у межах і поза межами трансцендентності та іманентності (все)світу; - **лінгвістичний** – підхід, метою якого є дослідження мовних і мовленнєвих особливостей релігійної мови, а також її вживання і вплив на писемну та усну форми спілкування;

- **комунікативний** – підхід, за якого відбувається передання інтенцій, смислу і значень про те, яке Одкровення прийшло на думку людині внаслідок її особистого дослідження сакрального Слова, результатом чого вона бажає поділитися, чим вона передає цей меседж до своєї релігійної

¹ Вереш М. Лексико-семантичні та лінгвопрагматичні особливості німецької християнсько-богословської терміносистеми: дис. канд. філол. наук: 10.02.04. Львів, 2016. С. 15.

² Там само. С. 16.

³ Ваврінчик Р. Перформативність мовленнєвих актів у англомовному теологічному дискурсі: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Чернівці, 2016. С. 21.

⁴ Вереш М. Лексико-семантичні та лінгвопрагматичні особливості німецької християнсько-богословської терміносистеми: дис. канд. філол. наук: 10.02.04. Львів, 2016. С. 15.

⁵ Стасяк С.-Я., Завіла О. Основи догматичного богослов'я. Львів: Місіонер, 1997. 310 с.

⁶ Merriam-Webster Dictionary since 1828. URL: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/theology> (дата Звернення: 02.07.2018).

⁷ English Oxford Living Dictionaries. URL: <https://en.oxforddictionaries.com/definition/theology> (дата Звернення: 02.07.2018).

спільноти;

- **когнітивний** – підхід, суть якого полягає у вивченні «проблеми концептуалізації, категоризації, розвитку і функціонування мовної свідомості людини, що відображає *релігійну* картину світу людини, тобто сукупність наукових знань, релігійних уявлень...»;

- **релігійний** – особливий підхід до вивчення теології, сутність якого полягає у визначенні певного релігійного досвіду, який людина набуває у процесі свого життєвого духовного розвитку;

- **системний** – підхід, без якого не може обійтися жодна структурована дисципліна; він є способом, який слугує об'єднанням теологічних знань в одну систему, в якій елементи мови тісно пов'язані між собою і є залежними один від одного. Таким чином, відбувається певний ланцюговий зв'язок між усіма теологічними мовними та мовленнєвими одиницями, що взаємодіють як у межах певного релігійного вчення, так і виконують різні функції поза його межами.

Науковий підхід до вивчення Біблії. Американський дослідник Д. Перріс вважає, що біблійне тлумачення є і наукою, і мистецтвом. З одного боку, воно є наукою, адже «для тлумачення Біблії ми використовуємо різні методи і принципи», а з іншого – «біблійне тлумачення є мистецтвом, тому що нерідко ми натрапляємо на наше особисте судження відносно значення Біблії, а це уже, – *азначає автор*, – більше базується на інтуїції або ж на інстинктивному розумінні, аніж на застосуванні чітко окресленого методу»¹. Таким чином, існує три рівні читання Біблії: - читання Біблії з молитвою і роздумами; - читання із визначенням літературних особливостей тексту; - читання із розробкою розгорнутого плану; - читання із аналізом речення; - вивчення розповідного тексту; - вивчення деталей; - вивчення історичного тла; - вивчення словникового складу; - вивчення богословської теми²

Нариси кримінотеології у її ретроспективі. Залучення теології, яка набула статусу науки, до аналізу кримінально-правових/криміногенних та кримінологічних явищ і процесів зумовлене інерцією десятилітніх заборон на все, що пов'язане з релігією у ленінсько-марксистську епоху та скептицизму до релігії у науці під час тридцятилітнього ідеологічного плюралізму. Водночас, сакральна література/старовинні твори різних авторів у царині теології, а також різного роду класичні праці, створені на біблійних началах, де відчутний особливий божественний Дух та бачення Істини, – сьогодні все це зводиться до накопичення не лише елементів теологічного, але й всього ціннісного.

Кримінологічна наука у даному руслі може сказати своє слово: що визначати/визнавати/выводити в ранг норми заборони у сфері всього «суспільно небезпечного» чи «суспільно шкідливого»? Йдеться насамперед про тісну взаємодію кримінального та адміністративного права. З іншого боку, кримінологія може стати узагальнюючою наукою всього

¹ Parris D. P. Introduction to Biblical Interpretation. Colorado: Global action, 2006. С. 3

² Там само.

«соціального» та «правового», адже йдеться про тотал-глобальну сферу, тобто скрізь, де таїться зло/злий умисел/помисел тощо. Звідси, адаптація основних положень теології до традиційного кримінального права, як це було раніше, зараз немислима. Кримінологія вже давно перестала бути «обслуговуючою» наукою кримінального права. Вона стала остаточно на шлях наукометричної парадигми з урахуванням метафізичності та космополітизму багатьох явищ і процесів. Водночас, завдяки теології її статус автоматично у силу бачення детермінантів (причин, умов і факторів) багатьох криміногенних ситуацій і станів ще із начал біблійних часів – суттєво розширюється та є особливо необхідним для вчених різних рівнів, особливо за нинішніх умов воєнного стану. Так, коли одного разу вченим, які досліджують сферу «сітімен», захочеться звернутися до всього, що стосується ціннісного/теологічного, вже, відповідно, будуть певні напрацювання у даній галузі/царині знання. Різноманітність життєвих ситуацій, їхня складність та заплутаність спонукає до ідеї Бога у силу ментального духовно-сутнісного в людині, виходячи з біблійних позицій, що людина створена за образом і подобою Божою, а кожна душа людини за словами Тертуліана – християнка. «І сказав Бог: Створімо людину за образом Нашим, за подобою Нашою», «И рече́ Бѣгъ: сотворимъ челоуѣка по образу Нашему и по подобию» (Быт.1:26). Досвід розвитку багатьох наук засвідчує, що статус теології впродовж тисячоліть не зміг бути знищеним/нівельованим. Більше того, виходячи із теологічної теорії походження держави, саме теологія є началом всіх начал. «На початку сотворив Бог небо й землю». «Въ началѣ сотвори́ Бѣгъ небо и зѣмлю». (Быт.1:1). Свідченням сказаному є Біблія та її рецепція у найрізноманітніші сфери людської діяльності (література, мистецтво, кіно, творчість, вченість – все, що ми сьогодні маємо).

У нашій кримінологічній парадигмі, насамперед у вітчизняному та міжнародному аспекті універсалізму, слід відзначити, що сьогодні бракує дослідників, які добре володіли б інструментами теологічної науки та допомогли би їй нашарувати на широкий спектр вирішення різноманітних соціальних та правових проблем і спорів. Численні компаративістські дослідження потребують свого висвітлення/запозичення через призму кримінотеології, осмислення образів, мотивів і сюжетів біблійних начал, щоб розвинути спробу створити «православне бачення на розвиток кримінотеології» з елементами наукометричного, що накопичене людством впродовж тисячоліть. Необхідність диференціації релігійного та емоційного усвідомлення всього класичного трактує кримінотеологію також як спосіб пізнання сенсу життя, а саме зосередженість не на людиноцентризмі, навіть не на космоцентризмі чи всьому метафізичному, а на Богоцентризмі, Христоцентризмі. І в цьому допоможе наша багатолітня сфера намоленості Духу, відчуття порухів і дихотомій всього божественного, коли у силу різноманітних станів творчої праці відкривається все, що найчастіше закрите від людського ока. «Не ви Мене вибрали, але Я вибрав вас», «Не вы́ Менѣ избра́сте, но А́зъ избра́хъ ва́съ» (Ів.15:16), щоб повідомити/сповістити

людству про події і катаклізми, які відбуваються та ще прийдуть, а також завдяки нинішнім поколінням вимолити рід свій від всього гріховного, тим самим забезпечити добре начало минулого, сьогодення і майбуття. Дослідник-кримінотеолог у цьому аспекті міг би відіграти неабияку роль і значення.

Теологічний інструментарій у методиці аналізу художньої літератури та його нашарування на кримінотеологічні обриси. С. Д. Абрамович пропонує згадати розподіл в ап. Павла людей на тілесних, душевних і духовних (1 Кор.), за яким виходить, що наше традиційне літературознавство, яке в часи СРСР цілковито перейшло на позиції матеріалізму й навіть почало було вимагати, аби література «вірно, реалістично відображала життя», було зосереджене на тілесних та душевних людях, відсікаючи всякі спроби метафізичного виміру буття. Слово духовний сплутане було з душевним і стало уживатися для характеристики чисто земних пристрастей – любові, ненависті, ревнощів, політичної боротьби тощо. Але духовний означає людину, яка шукає Бога й зрозуміння Його волі. Вже такої диференціації понять буде доволі для початку зрозуміння характеру й спрямованості конкретного літературного твору та його ментального плану, реалізованого в образній системі й плоті словесних художніх вирішень. Отож, табу на теологію та її методи, які сформувалися в секуляризованій культурі минулих сторіч, сьогодні являють собою тяжке гальмо, що часто заважає уявити ідейний зміст літературно-художнього твору у всій його повноті. Знати основи теології та оцінювати результативність відповідної авторської інтерпретації останніх у певних ситуаціях просто необхідно. Тому, хто аналізує сакральну й безпосередньо оперту на ній світську літературу, треба знати й Біблію, і її витлумачення Отцями Церкви, і віровчення різних церков, і ще чимало чого. Треба пам'ятати, що теологія (принаймні християнська) базується на ідеї двоєсвіття – матеріального земного буття й спіритуального Царства Небесного, й звичні пошуки «відбиття реального життя» тут малопродуктивні. Це відкриває перспективи подальшого, поглибленого застосування теологічних категорій в науці про літературу, що, безумовно, як і всякий міждисциплінарний підхід, сприятиме розвитку нашої науки¹.

Матриця теологічного у різноманітних сферах соціального знання. Говорячи про ідейно-літературський підхід та застосовуючи вищезгаданий контекст в руслі кримінологічної концепції «Духу, Душі і Тіла» як єдиноправильного начала в людині, нами всіляко пропагується відхід від дарвіністської теорії походження людини як біосоціальної істоти. Відповідно виникає необхідність тотального пропагування підтримуваного нами підходу у найрізноманітніших сферах людської життєдіяльності, особливо що стосується науки, всього літературознавчого. У цьому аспекті слід згадати вислів: «Ті, що читають та аналізують, міркують/мислять,

¹ Абрамович С. Д. Теологічний інструментарій у методиці аналізу художньої літератури. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Філологія. Журналістика.* 2022. Т. 33(72), № 4(2). С. 111.

завжди будуть розумнішими за тих, хто дивиться телебачення, ютуб тощо». За умов наукометрії перечитування великої кількості джерел – це особливий час на зосередження та роздуми. Перехід літератури на шлях матеріалізму у радянський час та небажання позбавитись його сьогодні викликає особливу стурбованість через нівелювання аспекту теологічного в науці. Тут слід наголосити на тісній взаємодії духовного і душевного в людині, що є запорукою/дивним чином відображається у гармонії чи дисбалансі внутрішньо-емоційного/тілесного в людині. В даному випадку за відсутності фундаментальних знань, з допомогою багатьох молитовних станів духовне схиляється до емоційного, чуттєвого, а саме відчуття найтонших порухів і струн душі, що часами може ввести в оману, подібно як «слізні стани», які потребують витримки часом, загартованості. Духовне, тобто те, яке вистраждане, вимолене та отримується як Дар, благодать святого Духа, за умови наших старань/страждань чи «закону сили дії, яка рівна протидії», тобто тих, кому зробили/вчинили добро, яке неодмінно повернеться у стократ кращим станом, або завдяки тим, хто ночами молиться за нас, свідчить, що успіх нашої справи є незаперечним. Тісна взаємодія цих двох начал може призвести до небувалих результатів як у справі особистого спасіння, так і загального благоденства. При цьому важливо побачити волю Божу, промисел Божий на людину, ситуацію та обставину. Лише знання тлумачень Священного Писання та Передання, багатьох житій святих Церкви Христової введе теологію на шлях, який дасть багато відповідей на земне і небесне, духовне/душевне і тілесне. Водночас, не можна забувати, що великі вчителі Церкви, починаючи з Василя Великого, Іоанна Златоустого, Григорія Богослова та багатьох інших богословів, спочатку здобули універсальну класичну освіту, а вже потім зробили особливий внесок у розвиток Церкви Христової. Тому на кожную людину діє свій унікальний/індивідуальний промисел Божий, який повинен послужити ідеї досягнення Царства Божого, отримати громадянство якого покликана кожна людина.

У свою чергу І. П. Гудима наголошує, що онтологічна нестійкість світу прихована в контингентності. Небезпека його повернення в небуття цілковито врівноважується силою промислу Божого, божественної волі в дії, а з іншого – як прямих творчих актах взаємодії Бога зі світом у чуді, коли він чинить що-небудь таке, що перевершує силу природних речей. Зміст же теологічних новацій тут зазвичай охоплює з'ясування нинішнього розуміння логічного відношення між поняттями загальний промисел, особливий промисел та чудо зі встановленням міри їхньої співвіднесеності з чинниками об'єктивного світу. Спільним у позиціях теологів різних християнських конфесій є те, що вони одноставно наголошують на неприпустимості умоглядного витлумачення згаданих понять. Отож у свідомості вірян онтологічний образ Бога свідчить про себе в історії та

неодмінному утвердженні чуда з обґрунтуванням його богословськими засобами не лише через надприродність, але й у його реальних вимірах¹.

Стосовно співвідношення теології та філософії у рамках теодицеї.

Г. Христокін наголошує, що теологію не можна зводити до коментування Писання чи моралізаторства, її не варто ототожнювати з догматикою чи містикою. Теологія, є універсальним метадискурсом, здатним, подібно філософії, до самих широких узагальнень і світоглядних міркувань про людину, світ, культуру та їх трансцендентні й трансцендентальні передумови. Саме тому, теологія може мати самі різноманітні форми свого культурного буття². Вчений аналізуючи методологічний аспект взаємодії філософії і теології, а саме те, як він постає у сучасних релігієзнавців та богословів, доводить, що переважною більшістю православних авторів філософія мислиться в модерному ключі, як щось зовсім окреме і незалежне від теології, а значить питання полягає в тому, щоб узгодити взаємини між ними. Натомість мислителі постмодерної парадигми сприймають філософію і теологію нерозривними, такими, що продовжують одне одного. На їхню думку, саме теологія і філософія закладають ті культурні коди, сенси і цінності, які формують матрицю культури. Теологія слугує посередником між людиною, релігією і культурою. Тому вона тісно співпрацює з філософією та іншими гуманітарними науками. Дослідження багатьох авторів ще більше актуалізує завдання аналізу методологічної складової взаємодії філософії і теології. Тому актуальним є вивчення не просто питання про можливості та засоби філософського впливу на теологію, а те, яким чином, у який спосіб, якими засобами філософія складає методологічну основу теології, що є важливою філософською проблемою і предметом окремої дисципліни – філософії теології, адже зрозуміти сутність теологічних вчень без врахування їхнього методологічного підґрунтя неможливо³.

Божественна палітра та її нашарування на призму людського з метою уникнення/унеможливлення зла у планетарному масштабі. У Законі Божому/Біблії відображений божественний розум/премудрість Бога, що керує/управляє світом. Нашарування на його основі найрізноманітніших прерогатив відображає вічне у людському/світському/побутовому/буденному/повсякденному. Звідси, закони загального співжиття виходять на ідеальні рівні класичності, тобто всього того, що не вмирає у віках. У цьому ключі можливе самозбереження та продовження роду людського. Важливо, щоб вимоги

¹ Гудима І. П. Питання онтологічної рівноваги сущого у християнській теології. *Софія*. 2022. № 1. С. 20-23.

² Христокін Г. Культурні форми буття теології: релігієзнавчо-філософський аналіз. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 7. Релігієзнавство. Культурологія. Філософія* : [зб. наукових праць] / ред. рада : В. П. Андрущенко (голова); за ред. Н. Г. Мозгової. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. Вип. 38 (51). С. 65–73.

³ Христокін Г. В. Методологічний аспект взаємодії філософії та теології. *Мультиверсум. Філософський альманах*. 2020. Вип. 1(2). С. 167.

земного/державного/світського права не суперечили Закону Божому у його старозавітній та новозавітній ретроспективі. У силу гріховності та недосконалості людських міркувань можна сказати, що правда у кожного своя, також істина та мудрість індивідуальна, а Премудрість одна єдина – Бог, у Трійці єдиносущній і нероздільній. Звідси, духовно-ціннісна концепція праворозуміння допоможе вивести поняття справедливості як співвідношення природного/соціального та біологічного в людині. Для цього основи державної влади повинні мати божественний характер, коли на канву чуттєвого нашаровується істинність міркувань, максимально наближених до божества/божественного задуму/промислу в людині. Таким чином, пристосовуючи/узгоджуючи теологічну теорію з новим світовим порядком закономірностей суспільного розвитку, можна розвивати справжню нормативну природно-правову доктрину крізь призму всього божественного, де відображена широка система різноманітності соціальних явищ у симфонії та гармонії всього божественного, Вічного.

Соціальна теологія (“theologie prima”) нашого часу крізь призму державно-церковних відносин, або як примирити віру з соціальною реальністю: нові візії теологічних траєкторій на європейському континенті. Сучасне суспільно-політичне життя нашої держави наповнює новою силою проблему взаємовідносин церкви та держави, а також церкви та громадянського суспільства. Соціальні трансформації зумовили перегляд традиційних підходів та тлумачень у площині «церква – держава – суспільство» і окреслили нові виклики, що виходять за межі усталених поглядів та спонукають до визначення власної громадянської позиції та активної участі у процесах сучасності. Те ж саме стосується й окремих релігійних спільнот, де продовжуються дискусії стосовно «християнського ставлення до влади». Важливими аспектами таких дискусій є звернення до біблійних текстів, а також відкриття досягнень богословської думки у сфері теології¹.

XX століття супроводжувалось глибокими кризами та страхітливими війнами що стало справжнім випробуванням для всього людства. Церква також зіштовхнулася з новими викликами, що очікували нових відповідей. Таким чином, міжвоєнний час став драматичним тлом для формування нової богословської течії протестантизму, яка пізніше отримала назву діалектичної теології або ж теології кризи. Народження і боротьба нових візій та траєкторій на європейському континенті були значною мірою пов'язані з Німеччиною та німецькою церквою, а одним із найважливіших викликів став пошук нового богословського бачення стосовно значення, ролі та функцій церкви та держави². Нами цілковито засуджується програма нової реформації християнства, Дж. Шелбі Спонг, який сформував 12 позицій, які вона з необхідністю повинна містити і переосмислити. Однак, все ж таки заслуговує на увагу пункт про теологію, де говориться, що «теїзм,

¹ Секісов В. Ю. Церква і держава у політичній теології К. Барта та С. Гауерваса. Спроба компаративного аналізу. Освітній дискурс. 2021. Вип. 33. С. 56.

² Там само. С. 56–57.

як спосіб описання природи і сутності Бога є мертвим. Його мова в теперішніх умовах є неактуальною і в багатьох випадках безглуздою. Таким чином, треба знайти новий спосіб, як говорити про Бога в сучасному світі»¹.

Статус теології у сучасному суспільстві. Формальне визнання богослов'я як науки та навчальної дисципліни, здійснене українськими законодавцями у 2014 році, актуалізувало дискусії про статус теології. Хоча богослови вважають утвердження своєї дисципліни у колі наукового дискурсу справою вже вирішеною, наукова спільнота з обережністю ставиться до претензій теології на свій голос в межах науки та освіти. У зв'язку з цим важливим стає питання про теоретичні засади тверджень теологів про власне місце у колі наук та функції теології відносно філософії, гуманітарних та природничих наук². Т. Г. Левченко констатує, що теологія у її претензії на статус мета-науки та універсального дискурсу в усьому слідує за філософією. Залежність теологічних концепцій від філософських особливо яскраво проявляється у тому, що теологія не пропонує власного погляду на науковий світогляд, а цілком і повністю залежить від філософії. Також не існує «теології науки», хоча існує філософія науки. Претензії філософії на роль особливого світогляду ґрунтуються на самостійності мислення, у той час як самостійна діяльність теолога як релігійного суб'єкту завжди обмежена його залежністю від конкретної релігійної традиції. Саме тому розвиток духовної освіти буде зумовлюватися здатністю теології до діалогу, в тому числі до такого діалогу, в якому її статус мета-науки буде ставитися під сумнів. Сьогодні саме від ступеня відкритості теологів до діалогу залежить подальше визнання богослов'я як науки та освітньої дисципліни. Самозамикання теологів у власних уявленнях про свою роль відносно філософії, гуманітарних та природничих наук може привести лише до втрати духовною освітою власних авторитету і значимості³.

Про духовне і душевне в людині та найкращу можливість свободи людини в її істинному значенні. «Дух дихає, де хоче». «Духъ, идѣже хощеть, дѣшетъ». (Іоанна 3:8). Сфера душевного найчастіше пов'язана з індивідуальним статусом людини, її статтю, віком, сімейним станом, психофізіологічними потребами і нахилами до зла, прагненням до щастя, досконалості благоденства, торжества Духу і навіть жертвовності. Це так звана сфера особистого, яка дивним чином відображається на зовнішньому, видимому. Очі – це дзеркало душі. «Заговори, щоб я тебе побачив», – сказав Сократ. У цьому контексті важливо досліджувати особистість злочинця з релігійних позицій за біблейською теологією/історією старого заповіту, яка веде підготовку людства до прийняття християнства і сповнена станами дії принципу Таліона, який найбільше відображений у кримінальному праві, з рівною відплатою злом за зло.

¹ Spong J.S. A Call for a New Reformation. URL: <https://www.westarinstitute.org/resources/the-fourth-g-a-call-for-a-new-reformation/> (дата звернення: 05.12.2020).

² Левченко Т. Г. Сучасні проблеми духовної освіти в Україні: питання про статус теології. *Освітній дискурс*. 2020. Вип. 25. С. 80.

³ Там само. С. 89.

У цьому ключі важливо побачити стани покаяння окремої людини, цілих народів і яке місце вони відіграли у цивілізаційному вимірі, переміни доль людських, щоб можна було витягнути/вирвати людину із найгірших критичних ситуацій зла, лап антихриста. Виникає запитання, де найкраще місце для розкриття духовно-душевного потенціалу в людині. Напевне – у чернецтві/монашестві, через вільний вибір свободи у Христі-Господі нашому, яка передбачає свободу без гріха. Як можна зрестись від себе самого та підкорити свою волю через послух волі ігумену/настоятелю? Як бути, коли ставиться неправомірний вимога чи злочинний/неправомірний послух? Для цього слід добре знати Священне Писання та Священне Передання, догматику, катехізіс, усі богословські науки, щоб цілковито зробити своє життя підвладним волі Бога. У монастирі сама атмосфера сприяє тому, щоб жити по Духу, тобто справжнім/духовним/духоносним життям. Саме через монастирі можна побачити рівень морального, духовного, інтелектуального піднесення націй і народностей чи їхнього зубожіння. Так було завжди. Найкраще про віру написав апостол Павло в 11 Главі до євреїв (Євр.11:1-13): «Віра є запорукою того, чого сподіваємося, – доказ речей невидимих»; «Вера же есть осуществление ожидаемого и уверенность в невидимом»; «Есть же вѣра уповаемыхъ извѣщѣніе, вѣщѣй обличѣніе невидимыхъ» (Євр.11:1). Отож, віра за православним катехізісом – «впевненість у невидимому, як у видимому, і впевненість у бажаному і очікуваному, як у теперішньому». Віра – це відкидання своєї волі і цілковите устремління, бажання угодити волі Творця. Намагання «князя світу цього» панує повсякчасно у протидії духовному спасінню життя віруючого. Тут важливе справжнє, істинне розуміння свободи волі, щоб узгоджувати свої вчинки з ученням про Бога, щоб усе наше життя було детерміноване Волею Всевишнього, заради ж нашого блага. Водночас, пошкоджена гріхом природа людини відкуплена жертвою Христа, його дорогоцінним Тілом і Кров'ю, якими причащаємося регулярно. Тобто це не ідеологія зосередженості на самому собі, власному Я, правах людини, а на волі і потребах Творця виконати/цілковито втілити у життя Заповіді Божі, щоб здобути найбільш дорогоцінний дар свободи у його справжньому, істинному значенні.

Релігійний кінематограф/теокінематограф, теокіно, філософія кіно, телесвангелізм/православні фільми за сучасних умов та необхідність їхнього розвитку. С. В. Григоришин розглядає проблему співвідношення підходів до релігійного кінематографу. У центрі уваги знаходиться теорія трансцендентального стилю в кіно Пола Шредера. Розкриваються головні аспекти цієї теорії. Показані причини, внаслідок яких теорія Шредера не стала домінуючим напрямом у рамках філософії кіно. На прикладі фільму Пола Шредера «Щоденник пастиря» показані сильні і слабкі сторони теорії трансцендентального стилю. Детально розглянуті прецеденти створення релігійного кіно в американській і італійській кінематографічних культурах. На прикладі фільмів на біблійські сюжети розкрита специфіка побудови протестантського і католицького

образу Христа. У американському кінематографі до середини 1960-х років домінувала тенденція класичного костюмного фільму в епічному стилі. З початку 1980-х років новою тенденцією став розвиток телеєвангелізму, в якому істотну роль грали телепостановки новозавітних історій. Цей напрям не породив якісних фільмів. У італійському кінематографі кращими зразками релігійного кіно можуть вважатися фільми Пазоліні, Росселліні і Дзефіреллі. Показана еволюція розвитку теми релігійного кіно. Якщо перші два режисери опиралися на традицію неореалізму, то Дзефіреллі йшов від естетики класичної костюмної драми. Фільм Дзефіреллі «Ісус із Назарета» став еталоном релігійного кінематографу. Інші формати релігійного кіно стали з того часу не актуальні. Теорія трансцендентального стилю в кіно спробувала запропонувати альтернативу у формі авторського кіно з релігійним підтекстом. Проте вплив теорії Пола Шредера виявився мінімальним. В той же час, режисери, зараховані Шредером до трансцендентального стилю, стали класичними зразками теології кіно. Відображення нових форм релігійності мали місце у фільмах, книгах, статтях та інтерв'ю Дрейера, Брессона і Бергмана. Поєднання теорії Шредера і фільмів вказаних режисерів дозволяють говорити про побудову вдосконаленої теорії трансцендентального стилю, названою теологією кіно¹. Таким чином, удосконалення трансцендентального стилю припускає розширення естетичних рамок цієї теорії. Якщо не брати теорію Брессона як єдину вдалу в західному кінематографі спробу втілення трансцендентального стилю, то розширений горизонт дозволить включити фільми класиків авторського релігійного кіно. Частково така спроба була здійснена в новій передмові до «Трансцендентального стилю», але запропонована там схема не вбачається досить аргументованою. З цієї причини важливо звернутися до перспективного напрямку теології кіно².

Сьогодні слід особливо розвивати теорію трансцендентального кіно. Йдеться про теокінематограф, теокіно, філософію кіно, телеєвангелізм, особливо що стосується пропагування православного кінематографу. Тут важливо говорити про сильні і слабкі сторони західного кіно. Жоден фільм не передасть того, як написано у книгах. Хоча, насправді, Західний світ зробив багато для теокінематографу (згадаймо хоча б фільм Мела Гібсона «Страсті Христові»). Якщо католицизм спрямований на виявлення страждань/чуттєвості, то православ'я концентрується на цілковитому відстороненні від даної концепції, щоб не впасти у гріх «прелести», тобто спокуси обманливої духовної краси або «оманливої святості», що супроводжується тонкою формою лестощів самому собі, самообманом, мрійливістю, гордістю, думкою про свою гідність та досконалість. У православ'ї відсутні стигматики подібно католицькому падре/о. Пію. Отож, бачимо, що вчення суттєво впливає на світогляд. Важливим є питання, як

¹ Григоришин С. В. Про відмінність трансцендентального стилю і теології кіно. *Epistemological studies in philosophy, social and political sciences*. 2020. Vol. 3, Iss. 2. С. 18.

² Григоришин С. В. Про відмінність трансцендентального стилю і теології кіно. *Epistemological studies in philosophy, social and political sciences*. 2020. Vol. 3, Iss. 2. С. 24.

правильно вірувати, правильно славити Бога, адже така парадигма визначає все наше життя, манеру поведінки, стиль висловлювань, світогляд мислення того, коли відразу можна сказати, хто ми є і чи на правильному/православному шляху знаходимося.

Засоби досягнення високого кримінотеологічного мислення через два крила: піст і молитву. В. В. Куриляк на основі аналізу праці Еллен Уайт установив, що між способом харчування людини та її духовним життям існує тісний зв'язок. Саме тому порушення законів та принципів здоров'я людини тісно пов'язане з рівнем духовності людини. Якщо людина нестримана, непомірна у вживанні їжі, не відділяє, що шкодить, а що ні, це в кінцевому підсумку призведе до морального падіння та руйнування духовного життя людини. Теологія харчування містить ясну вказівку, що спасіння людини ніяк не залежить від того, що і скільки їсть християнин, але, з іншого боку, невірний підхід до споживання їжі ускладнює шлях людини до Бога. Отож, доктринальне вчення про здоровий спосіб життя, у т. ч. про спосіб харчування людини, не є квитком спасіння, однак потурання власному апетиту та нестриманості у кінцевому підсумку призводить до духовного занепаду¹. Так, першопочаткова дієта/піст була встановлена Богом Адаму та Єві через рослинний раціон: «І сказав Бог: Оце дав Я вам усю ярину, що розсіває насіння, що на всій землі, і кожне дерево, що на ньому плід деревний, що воно розсіває насіння, нехай буде на їжу це вам!». «И рече Бѣгъ: сѣ, дахъ вамъ всякую траву сѣменную сѣющую сѣмя, еже естъ верху землі всея: и всякое древо, еже иматъ въ себѣ плодъ сѣмене сѣменнаго, вамъ будетъ въ снѣдь» (Быт.1:29). Бог призначив/дозволив першим людям у Раю їсти плоди усіх дерев, лише одне дерево – «дерево пізнання добра і зла» – підпало під заборону. «І наказав Господь Бог Адамові, кажучи: Із кожного дерева в Раю ти можеш їсти. Але з дерева знання добра й зла не їж від нього, бо в день їди твоєї від нього ти напевно помреш!». «И заповѣда Господь Бѣгъ Адаму, глаголя: от всякаго дрѣва, еже въ рай, снѣдїю снѣси: от дрѣва же, еже разумѣти дѣброе и лукавое, не снѣсте от него: а въ онъже аще дѣнь снѣсте от него, смѣртїю умрете. (Бут.2:16-17). Отже, порушення заборони Адамом і Євою, згідно з Біблією, призвело до гріхопадіння.

Кримінотеологія у рамках Судного Дня через застереження/ухили від зла. Мислячи у ключі кримінотеології стосовно обмеженості в їжі, хочеться акцентувати на наступному:

- пророком покаяння та великим посником на дикому меді та акридах є безперечно Іоанн, пророк, предтеча і Хреститель Господній. «Сам же Іоанн мав одєжу собі з верблюжого волосу, і пояс ремінний на стегнах своїх; а пожива для нього була сарана та мед польовий». «Самъ же Иоаннъ имяше рїзу свою от власъ велблуждъ, и поясъ усмѣнъ о чреслѣхъ своихъ: снѣдь же его бѣ пружїе и медъ дївий» (Мт.3:4). Його великі слова ось уже понад дві

¹ Куриляк В. В. Філософська та теологічна концепція Джона Харві Келлога щодо принципів здорового способу життя. Освітній дискурс. 2021. Вип. 34. С. 72-85. С. 72.

тисячі років пронизують до глибини душі і серця, а саме: «Покайтесь, бо наблизилося Царство Небесне!» «Пока́йтеся, прибли́жбося Ца́рствіе Небе́сное» (Мт.3:2). Цим самим він підготовлював людство до прийняття/сповідування месії Христа Спасителя і Господа нашого як єдиного/істинного Бога у Трійці Святій, єдиносущній і нероздільній. Іоанн відповідав усім, кажучи: «Я хрещу вас водою, але йде ось сильніший за мене, якому я негідний розв'язати ремінь від взуття. Той буде вас хрестити Духом Святим і вогнем». «Отвѣщаваше Иоáннъ всѣмъ, глаго́ля: азъ ўбо водо́ю крещáю вѣ: грядѣтъ же Крѣ́плій мене́, Емуже́ нѣсмь досто́инъ отрѣ́шити реме́нь сапогѹ́ Его́: Тѣй вѣ креститѣ́ Дѹхомъ́ Святы́мъ и огне́мъ» (Лк.3:16). «Поправді́ кажу вам: Мі́ж наро́дженими від жінок не було більшого над Іоанна Хрестителя! Та найменший у Царстві́ Небесні́м той більший від нього!» «Ами́нь глаго́лю ва́мъ, не воста́ вѣ ро́ждѣнны́хъ жена́ми бо́лій Иоáнна Крестите́ля: мнѣ́ же во Ца́рствіи Небе́снѣмъ бо́лій его́ е́сть» (Мф.11:11);

- вчення про шеол («Sheol») в іудаїзмі, як царство мертвих не лише грішників, але й праведних, нівелюються після Воскресіння Христового, словами Ісуса Христа Спасителя і Господа нашого благорозумному розбійникові: «Ще сьогодні будеш зі мною в раю». А один із розп'ятих злочинців став зневажати Його й говорити: «Чи Ти не Христос? То спаси Себе й нас!» Обізвався ж той другий, і докоряв йому, кажучи: «Чи не боїшся ти Бога, коли й сам на те саме засуджений?» Але ми справедливо засуджені, і належну розплату за вчинки свої беремо. Цей же жодного зла не вчинив. І сказав до Ісуса: «Згадай про мене, Господи, коли прийдеш у Царство Своє!» І промовив до нього Ісус: «Поправді́ кажу тобі: ти будеш зо Мною сьогодні в раю». «Еди́нъ же от обѣ́шеною злодѣ́ю ху́ляше Его́, глаго́ля: а́ще Ты́ еси́ Христо́съ, спаси́ Себе́ и на́ю. Отвѣщавъ́ же други́й пре́щаше е́му, глаго́ля: ни́ ли́ ты́ бойши́ся Бо́га, я́ко вѣ то́мже осужде́нъ еси́? И мѣ́ ўбо вѣ пра́вду: досто́йна́я бо по дѣ́ломъ на́ю восприѣ́млева: Се́й же ни еди́наго зла́ сотвори́. И глаго́лаше Иисѹ́сови: помяни́ мя, Го́споди, егда́ при́деши во Ца́рствіи́ си́. И рече́ е́му́ Иисѹ́съ: ами́нь глаго́лю тебѣ́, днесѣ́ со Мно́ю бу́деши вѣ рай (Лк.23:39-43);

- своїм воскресінням Христос зруйнував ворота пекла, і за вченням та переданням Церкви Христової у нас після смерті є надія на вічний рай. «А коли оце тлінне в нетління зодягнеться, і оце смертне в безсмертя зодягнеться, тоді збудеться слово написане: «Поглинута смерть перемогою! Де, смерте, твоя перемога? Де твоє, смерте, жало?». «Егда́ же тлѣ́нное сі́е облече́тся вѣ нетлѣ́нне і сме́ртное сі́е облече́тся вѣ безсме́ртіе, тогда́ бу́детъ сло́во напи́санное: поже́рта бѣ́сть сме́рть побѣ́дою. Гдѣ́ ти, сме́рте, жа́ло? Гдѣ́ ти, а́де, побѣ́да? (1Кор.15:54-55). Тут важливими є слова про Судний День, страшний Суд Божий, до якого Церква Христова підготовляє нас кожного дня у символі Віри: «Чекаю воскресіння мертвих і життя будучого віку. Аминь», «Чаю воскресення мертвих і життя будущего века. Аминь». Тоді озвуться і ті, кажучи: «Господи, коли ми бачили тебе голодним або спраглим, чужинцем або нагим, недужим або в тюрмі, і тобі не послужили?»

А він відповість їм: «Істинно кажу вам: те, чого ви не зробили одному з моїх братів найменших – мені також ви того не зробили. І підуть ті на вічну кару, а праведники – на життя вічне». «Тогда отвѣщаютъ Ему и ти, глаголюще: Господи, когда Тя видѣхомъ ѡлчуца, или жаждуца, или странна, или нага, или бѣльна, или въ темницѣ, и не послужихомъ Тебѣ? Тогда отвѣщаетъ имъ, глаголя: аминь глаголю вамъ, понеже не сотворите единому сихъ меншихъ, ни Мнѣ сотворите. И идуть сии въ муку вѣчную, праведницы же въ живѣтъ вѣчный» (Мф.25:44-46);

- тобто мертві – ті, які відійшли від нас та усі ми суцї зараз, несемо особливу відповідальність за майбутнє потомство тих, які ще прийдуть після нас, – усі разом, «і мертві, і живі, і ненароженні» (за Т. Г. Шевченком), несемо відповідальність перед Богом, чим повинні особливо готуватися до Страшного і великого Судного Дня славного пришествя Господа і Бога нашого Ісуса Христа, Сина Божого, Єдинородного – того, що від Отця народженого/рожденного. При цьому особлива надія на нас – живих зараз, щоб встигнути змінити вічну участь наших предків у місці загробному, затемненому, щоб свою долю і життя вимолити так, коли вдасться зробити максимум для ближнього, роду свого/родини та Господа. «І все, що лише робите словом чи ділом, усе робить у Ім'я Господа Ісуса, дякуючи через Нього Богові й Отцеві». «И всё, еже аще что творите словомъ или дѣломъ, вся во имя Господа Иисуса Христа, благодаряще Бога и Отца Тѣмъ» (Кол.3:17);

- «Ісус відповів їм: “Істинно кажу вам: Ви, що пішли за мною: як новий світ настане, коли Син Чоловічий сяде на престолі своєї слави, сидітимете й ви на дванадцятьох престолах, щоб судити дванадцять поколінь Ізраїля». «Иисусъ же рече имъ: аминь глаголю вамъ, яко вы шедши по Мнѣ, въ пакибытіе, егда сядетъ Сынъ Человѣческой на престолѣ славы Своея, сядете и вы на двоюнадесяте престолу, судяще обманадесяте колѣнома Израилевома» (Мт.19:28). Як бачимо, наш месія і Господь Ісус Христос прийде судити світ як праведний суддя з апостолами, які сядуть за 12-ма престолами і скажуть своє слово. Треба особливо міркувати про чашу терезів, що наша совість нам скаже, пам'ятаючи вислів предків: «Все на нашій совісті»; чи буде кому поклопотати/потурбуватися за нас на Страшному Судді. При цьому не можна падати духом. Апостоли запитали: «Хто ж тоді може спастися?» Ісус же поглянув на них і промовив: «Неможливе це людям, а не Богові. Бо для Бога можливе все!» «Онѣ же излиха дивляхуса, глаголюще къ себѣ: то кто можетъ спасенъ бѣти? Возрѣвъ же на нихъ Иисусъ глагола: у человекъ невозможно, но не у Бога: вся бо возможна суть у Бога» (Мк.10:26-27). Залишається покладатися на милість Божу, при цьому прикласти максимум зусиль для справи спасіння себе та ближнього;

- про останні часи вже говорили за життя Іоанна Златоустого та в інші періоди людської історії, однак тоді ще не було таких явних знамень передантихристової епохи. Сьогодні вона постає у примарній іпостасі, якою її бачимо, – прихованою, завуальованою, прикритою божеством, а часами

досить відриту/вulgарну, щоб лише ввести в оману людину і збити її з істинного шляху Божого – шляху правди і Спасіння у Христі Ісусі Господі нашому. «І проповідана буде ця Євангелія Царства по цілому світові, на свідоцтво народам усім. І тоді прийде кінець!» «И проповѣстѣся сіє Евангеліє Царствія по всѣй вселѣннѣй, во свидѣтелство всѣмъ язѣкомъ: и тогда прійдетъ кончїна (Мф.24:14).

Постаті та особистості вчених через теологію. Правове буття у вченні Августина Блаженного. Правове буття у вченні Августина розгортається таким чином.

1. З огляду на положення Августина можна вивести важливу категорію правового буття – це ступінь. Саме завдяки цій категорії можлива системність у праві, тому що в суспільних відносинах завжди є щось «більш...чи менш...», щось вище і щось, що йому відповідає чи не відповідає, підпорядковується чи не підпорядковується.

2. Середньовічний світогляд Августина робить спробу зазирнути по той бік закону, по ту сторону впорядкування і знаходить там Абсолют, який дає підстави бути всьому правовому. Саме тому для середньовічного пізнання правового буття важливий зворотний зв'язок із витоками, які проявляються у двох станах – страху та блага (винагороди).

3. Такі явища, як добро чи зло, крізь призму онтологічно-правових категорій вбачаються як ставлення до заданого порядку: конструктивне чи деструктивне.

4. Правове буття завжди присутнє своїми атрибутами в космосі та соціумі. Порядки можуть бути різні, тому що походять від різних впорядкувальних сил: добродесність чи порок, але у правовому бутті закладені всі можливі варіації розгортання впорядкувальних сил залежно від способу сприйняття правової істини.

5. В Августина особливістю справедливості є те, що вона може мати справу з методами впливу, які в суспільстві зараховують до зла та насилля, водночас збереження порядку вимагає їх застосування.

6. Метафізика порушення та кари у християнстві дуже глибоко вкорінена, адже саме з неї починається земне життя людини – гріхопадіння, саме воно змусило закласти у правове буття категорію кари, яка має значення лише як реакція на порушення.

7. Категорія блага у правовому бутті потрібна, щоб зарахувати його атрибути до бажаних, до тих, що потрібні суспільству, а не нав'язані.

8. Законодавча ієрархія Августина і всього християнства починається із визнання та повної відданості вищій волі Бога. Такий підхід має велике значення в розкритті правового буття, адже право у свідомості людини повинно мати абсолютний авторитет та силу¹.

Сучасний український дослідник О. С. Філоненко та його внесок у розвиток теології/кримінології. На основі герменевтичної

¹ Гоцуляк Ю. В. Теологія правового буття у вченні Августина. Право і суспільство. 2019. № 5. С. 11–17.

методології та теорії парадигмального аналізу В. М. Лозовицький наголошує, що євхаристійна теологія О. Філоненка є постметафізичною. Вона постає не просто сучасною альтернативою до метафізичних парадигм неопатристики й софіології, але й претендує на статус генетично «першої теології», від якої виникають усі спекулятивні теології і церковні доктрини. Теологія спілкування фактично є началом будь якого слова про Бога, тому, що починається з гімну, піснеспіву Богу, з його хвали і прославлення, яке у подальшому оформлюється у філософські та догматичні шати. Така теологія є синтезом літургії, етики, містики та умоспоглядання. Джерела цієї теології О. Філоненко вбачає в описі досвіду учнів Христа, які впізнали в невідомому супутнику свого Вчителя¹. О. Філоненко одним з перших в українській теології розвиває євхаристійну теологію спілкування, яку він бачить як альтернативу до існуючих в православному богослов'ї парадигм софіології та неопатристики. Євхаристійна парадигма теології спілкування бере свій початок у теології митр. Йоанна Зізіуласа, у якого саме буття постає як спілкування Трійці, участь в якому стає сенсом і змістом життя людини та церкви. Людина може виявити себе в повній мірі лише через спілкування. Без нього вона закрита не лише для іншого, але й для себе. Не менш важливими компонентами і джерелами теології О. Філоненка є різні версії теології спілкування, представлені у вченнях митр. Антонія Сурозького та багатьох інших видатних особистостях². Лише через подяку ми отримуємо дари і розпізнаємо Христа в них. Окреслена нова парадигма православної теології постає не просто сучасною альтернативою до неопатристики, але й претендує на статус генетично «першої теології», на основі якої згодом формуються усі спекулятивні теології чи доктрини. Теологія спілкування фактично є началом будь-якого слова про Бога, тому, що починається з гімну, піснеспіву Богу, з його хвали і прославлення, яке потім оформлюється у філософські та догматичні шати. Така теологія є синтезом літургії, етики, містики та умозріння. Початок цієї теології Олександр Філоненко бачить в описі досвіду учнів Христа, які впізнали у невідомому супутнику свого вчителя³.

Таким чином, широкий резонанс, який набуває богослов'я після теологічного повороту, пов'язаного з Жаном Люком Маріоном та аналітичною традицією, зумовив актуальність дослідження постметафізичної теології. Українська православна теологічна думка кін. ХХ – початку ХХІ століття перебуває на етапі активного становлення. З кожним роком з'являються дедалі більша кількість нових видань, дисертацій та проєктів, які репрезентують православ'я в Україні. Вітчизняні теологи переважно досліджують і засвоюють поширені богословські тренди, але доволі часто недостатньо над ними

¹ Лозовицький В. М. Православна євхаристійна теологія спілкування Олександра Філоненка. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філософські науки. Вип. 1 (93), 2023. С. 134.

² Там самр. С. 141.

³ Там само. С. 134.

рефлексують і ще менше їх розвивають чи вдосконалюють. Свої богословські концепти у переважній більшості українські мислителі видають за самоочевидні, їм помітно не вистачає деконструкції богословських авторитетів та самокритичності. Помітним виключенням є теологія О. Філоненка. Він один з тих небагатьох православних мислителів, який свідомо використовує і послідовно розробляє постметафізичне богослов'я, аналізує його представників, шукає нових шляхів розвитку православної теології, враховуючи досягнення філософії і теології ХХ – ХХІ століття. О. Філоненко одним з перших в Україні прослідкував витoki і обґрунтував принципи постметафізичної християнської теології спілкування. Йому властива відкрита позиція прийняття цілого спектру різноманітних постметафізичних методів і підходів, інтеграція в свою думку здобутків феноменології, герменевтики, філософії діалогу, персоналістичних та постмодерністських філософських концепцій, а також переосмислення християнської метафізики в контексті сучасних філософії діалогу, богослов'я спілкування, етики іншого та теоестетики. На основі всіх цих концептів О. Філоненко створює православну євхаристійну теологію спілкування, яка є альтернативою до пануючих у православ'ї ХХ столітті парадигм неопатристики та софіології¹.

Духовна спадщина Андрія Шептицького та її значення у розвитку української теології. Аналіз духовної спадщини – релігійно-філософських концепцій А. Шептицького дозволяє виявити найбільш питомі риси та провідні ідеї української томістичної філософії, допомагає вичленувати низку питань, які трактуються у томістичному дусі. Серед них розроблений ще Томою Аквінським класифікаційно-підпорядковуючий метод впорядкування і розміщення окремих знань. Він знайшов свій особливий вияв в універсальності (як і у Аквіната) релігійно-філософського вчення Шептицького. Але найбільш помітною ознакою філософування цього мислителя у томістичному дусі і манері є його особлива увага до гносеології та онтології Томи, зокрема, до сформульованих ним ідеї (принципу) «гармонії віри і розуму» (науки і релігії) та кредо «філософія – служниця богослов'я» («природна теологія» – філософська теологія як пропедевтика «надприродної теології» – богослов'я), а також – до його обґрунтувань теоцентризму, доказів Бога, положень христології, філософсько-антропологічних (сутність людини і людської душі) та етичних (свобода, щастя особистості) питань, проблеми суспільства і особи тощо. Все це й об'єднується в межах розгляду головної для томізму універсальної богословсько-філософської проблеми «Бог – світ – людина»².

Іван Пулюй та його теологічне підґрунтя становлення к особистості. Іван Пулюй, навчаючись спочатку в рідному Гримайлові, а

¹ Там само. С. 135–136.

² Стеценко В. До питання про ідентичність філософської теології А. Шептицького з томістичною філософією. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія : Філософія.* 2022. Вип. 23. С. 38.

потім у Тернопільській класичній гімназії, сформувався як свідомий українець. Цьому сприяла низка чинників – сімейне виховання, приналежність до греко-католицької церкви, патріотичні настрої, поширені в той час серед української молоді Галичини. Хоча І. Пулюю не реалізував свій намір стати греко-католицьким священиком, проте переймався духовними питаннями. Він перекладав українською мовою релігійну лектуру. Серед цих перекладів головним був повний переклад Біблії, який він здійснював разом із Пантелеймоном Кулішом та Іваном Нечуєм-Левицьким. Навчання ж у Віденському та Страсбурзькому університетах дали можливість Пулюю ознайомитися з досягненнями тогочасної європейської науки. Тут він займався науковими студіями. Але основна частина його життя пов'язана з Німецькою вищою технічною школою у Празі. Основною науковою сферою зацікавлень Пулюя була електротехніка. Він створив низку електротехнічних приладів, серед яких варто відзначити фосфоресцентну лампу, що випромінювала X-промені. Незважаючи на те, що значну частину свого життя І. Пулюю провів за межами України, він брав активну участь в українському громадському житті. Був членом Наукового товариства імені Т. Г. Шевченка, співробітничав із українськими виданнями, зокрема газетою «Діло», боровся за відкриття українського університету в Львові, підтримував українських студентів тощо. Життєвий і творчий шлях І. Пулюя мав би стати прикладом для українських учених. Він, маючи значні здобутки в галузі точних наук, водночас звертався до гуманітарних питань, обстоюючи українську національну ідею. А його життя було життям свідомого українського патріота, який турбувався про благо свого народу¹.

Як бути і куди йти далі через шлях кримінології? Слід висловити слова щирої вдячності академіку В. І. Шакуну, за підтримку кримінологічних постулатів/позицій у цей непростий час російсько-української війни, коли довгоочікуваний мир так необхідний усім нам. У свою чергу вчений зауважує, що формуючи стратегію розвитку нової України, слід взяти до уваги окремі положення Біблії, де існують протилежні за змістом концепти. Впродовж століть в Україні, з одного боку, використовується принцип «Око за око, зуб за зуб», який є біблійною формулою закону помсти, що неодноразово зустрічається в Старому Заповіті, наприклад: «А хто зробить шкоду ближньому своєму, тому треба зробити те саме, що він учинив. Перелом за перелом, око за око, зуб за зуб...» (Левит, 24, 19–20), який, власне, нині сповідує більшість населення як відповідь несправедливої агресії росії проти України. Тим часом, існує й інший протилежний принцип, сказаний під час Нагірної проповіді Ісусом Христом: «Якщо тебе хто вдарить у праву твою щоку, підстав йому і другу» (Мф. 5:39). Безумовно цей принцип не про те, що терпіти зло непотрібно, а захищатись і перемагати його потрібно лише добром на яке вказав Господь Ісус Христос. Коли він, зазнавши несправедливої наруги, відмовився підставити другу щоку і засудив дії кривдника, коли слуга первосвященника

¹ Крालюк П. М. Іван Пулюю: фізик, теолог, патріот. *Психологія і суспільство*. 2020. № 2. С. 5–12.

вдарив Його по щоці: «Ісус відповів йому: якщо Я сказав зле, то доведи, що зле, а коли добре, за що ти б'єш Мене?» (Ін. 18:23). Таким чином, християнство закликає реагувати на насильство не насиллям у відповідь, а розсудливістю; не підкорятися несправедливим обвинуваченням і мовчки терпіти образи, але лагідністю та поміркованістю перемагати зло. Безумовно, під час війни інколи складно усвідомлювати всю глибину зазначених проблем, але тисячолітній досвід підказує, що іншого не дано. При цьому панування справедливості можливе лише за умови ефективної протидії несправедливості¹.

Кожен із нас щодня є учасником багатьох ситуацій і обставин. Звідси, знання теології, її різноманітних аспектів суттєво збагачує людину. На цьому шляху кримінологія допоможе/покаже шлях видатних особистостей, яке місце в їхньому житті зіграла/відіграла теологія/віра/релігія у силу високості наукових чи професійних досягнень. Говориться/мовиться у Священному Писанні, що віра – це особливий дар Божий. «Бо спасені ви благодаттю через віру, а це не від вас, то дар Божий». «Благодатю бо естє спасєні чрезь вѣру: и сіє не от вась, Божій дѣръ» (Еф.2:8). А що коли людині віра не дана, коли в силу різних обставин і ситуацій, вченості чи високих розумових здібностей людина не може/не здатна повірити в Бога, Його чудний, дивний промисл чи не потрапила в атмосферу чистоти і святості віри, коли внутрішнім/духовним началом не вдалось відчутти, що саме тут Істина? «Не знаємо, на небі ми були або на землі», – говорили послы князю Володимиру після того, як побували на службі у Великій Софії Константинополя, в якій тоді служило понад 800 священнослужителів – дияконів і священників. Тому ця віра права, це віра православна. Отож, можна сказати, що з інтенсивним розвитком теології дедалі більшого значення набуває розмежування понять між природним та благодатним/надприродним, розумом і одкровенням, щоб довести/відчутти Істину у Бозі.

Висновки. Розкриваючи сутність духовно-ціннісної концепції праворозуміння у кримінології, її глибинні смисли та значення, ми у такий спосіб наближаємось (або віддаляємось) до Істини у божественному розумінні, яка, за блаженним Августином, не підлягає оспоруванню чи сумніву. Щоб право набуло/набрало/наповнило своїм смислом і значенням воістину усі суспільні явища і процеси, сутність гріховного закону повинна усяляко присікатись, зводитись до унеможливлення шляхом спротиву усякій скверні на рівні помислу, у силу традиції/звички як мотивувальної/спонукаючої сили. Плюралізм думок, прав і свобод у спрямованості блага та справедливості повинен бути каталізатором божественної Істини. Людство вже жило в душі богоцентризму епохи

¹ Шакун В. І. Несправедливість як кримінологічний чинник. Безпекова ситуація в Україні в умовах війни: стан, загрози, напрями забезпечення : матеріали наук.-практ. круглого столу (м. Київ, 26 вересня 2023 р.) / [Редкол. : Вербеський М. Г., Опришко І. В., Кулик О. Г. та ін.]. Київ : ДНДІ МВС України, 2023. С. 29–32.

середньовіччя, ленінсько-марксистської ідеології з тотальним матеріалізмом, тридцятилітнього періоду після з 90-х, де панувала тотальна ідеологія прав людини та гріховної свободи, часто як всездозволеності, ігноруючи вимоги права божественного/природного і, звичайно ж, нинішня епоха боротьби/війни цінностей/ідеологій/ідей з бажаним досягнення миру. Звідси, на противагу гріховному закону та життю, пропонується свобода без гріха у божественному/духовно-сутнісному значенні.

Війна та її екзистенційний вимір у рамках вітчизняної парадигми. Сьогодні російсько-українська війна у цивілізаційному вимірі набуває рис екзистенційного характеру, коли йде боротьба/війна за цінності, їхнє відстоювання на загальнодержавному рівні з правом поширення/пропаганди у світових масштабах. Дедалі частіше порушується питання про Каїнове вбивство, адже тривалий час/до початку повномасштабного вторгнення російської федерації на територію нашої держави вважалося, що Україна, Росія, Білорусія є братніми народами. Блаженніший митрополит Онуфрій (УПЦ) у перші дні війни засудив російську агресію проти України та прирівняв її до Каїнового вбивства, закликав до миру, однак, як бачимо, війна триває вже другий рік, і краю їй немає. З іншого боку, йде війна західної та східної цивілізацій, і Україна вже вкотре в історії виступила в якості буферної зони війни криміногенних станів, відстоювання ціннісних ідеалів, оголошення війни проти «імперії зла» з позицій західного світу та проти «колективного Заходу» з позицій російської федерації. Бачимо, як поступово війна набуває цивілізаційного характеру з втягненням у дані процеси мусульманського світу. Відбувається зіштовхування ідеологій у так званій хрислам – іслам та християнство, що викликає особливу стурбованість. Звідси, може розгорнутися справжній армагедон, конфлікт світового масштабу. А як відомо, релігійні війни, боротьба за цінності, за найсакральніше/найсокровенніше є найтяжчими в історії людства.

Загалом існує католицька, протестантська та православна теологія. З легкістю можна відчувати їхній Дух. Однак важливо при цьому вгледіти справжнє/істинне раціональне зерно, яке може бути закладеним в основу української теології. Кожен автор буде відшукувати своє власне/культурне, ментальне. Також важливо окреслити загальні риси святості життя, подібно як вони спостерігаються в житті святих, які, здавалось би, жили у різні періоди життя, але однотипність їхньої поведінки та вчинків не різниться, а навпаки – спостерігається єдність Духу за принципом «правильно славити Бога».

На українських теренах нашими авторами теологія представлена переважно греко-католицьким та протестантським вченням. Це викликає у православних авторів необхідність поглиблення своїх наукових пошуків та висвітлення їх у наукометричних джерелах. Наша держава зможе набутти передового розвитку тоді, коли теологічна кафедра буде у кожному з університетів, зважаючи на зубожіння людських умів та цінностей у плані духовного тощо. Мовиться не про загальне моралізаторство, а про вчення і

знання теологічного у тій чи іншій парадигмі з умінням відшукувати раціоналізм.

Таким чином, на даному/початковому етапі наукових розробок трансформаційних процесів переходу теології до кримінології ми припускаємо, що теологія повинна розглядатися саме у наукометричному ключі крізь призму/зважування через терези православ'я як етно-національної, духовно-культурної релігії нашого народу з понад тисячолітньою давністю, що загалом може дати добротні плоди обізнаності у цій сфері та неодмінно спричинить прорив у наукових відкриттях не лише вчених кримінально-правового блоку, але й широкої когорти всього наукового корпусу та спільноти, усіх небайдужих, хто цікавиться даною проблематикою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вереш М. Лексико-семантичні та лінгвопрагматичні особливості німецької християнсько-богословської терміносистеми: дис. канд. філол. наук: 10.02.04. Львів, 2016. 215 с.

2. Ваврінчик Р. Перформативність мовленнєвих актів у англomовному теологічному дискурсі: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Чернівці, 2016. 247 с.

3. Стасяк С.-Я., Завіла О. Основи догматичного богослов'я. Львів: Місіонер, 1997. 310 с.

4. Merriam-Webster Dictionary since 1828. URL: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/theology> (дата Звернення: 02.07.2018).

5. English Oxford Living Dictionaries. URL: <https://en.oxforddictionaries.com/definition/theology> (дата звернення: 02.07.2018).

6. Parris D. P. Introduction to Biblical Interpretation. Colorado: Global action, 2006. 85 p.

7. Абрамович С. Д. Теологічний інструментарій у методиці аналізу художньої літератури. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Філологія. Журналістика*. 2022. Т. 33(72), № 4(2). С. 108–113.

8. Гудима І. П. Питання онтологічної рівноваги суцього у християнській теології. *Софія*. 2022. № 1. С. 20–23.

9. Христокін Г. Культурні форми буття теології: релігієзнавчо-філософський аналіз. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 7. Релігієзнавство. Культурологія. Філософія* : [зб. наукових праць] / ред. рада : В. П. Андрущенко (голова); за ред. Н. Г. Мозгової. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. Вип. 38 (51). С. 65–73.

10. Христокін Г. В. Методологічний аспект взаємодії філософії та теології. *Мультиверсум. Філософський альманах*. 2020. Вип. 1(2). С. 157–171.

11. Секісов В. Ю. Церква і держава у політичній теології К. Барта та С. Гауєрваса. Спроба компаративного аналізу. *Освітній дискурс*. 2021. Вип. 33. С. 54–64.
12. Spong J.S. A Call for a New Reformation. URL: <https://www.westarinstitute.org/resources/the-fourth-r/a-call-for-a-new-reformation/> (дата звернення: 05.12.2020).
13. Левченко Т. Г. Сучасні проблеми духовної освіти в Україні: питання про статус теології. *Освітній дискурс*. 2020. Вип. 25. С. 80–90.
14. Григоришин С. В. Про відмінність трансцендентального стилю і теології кіно. *Epistemological studies in philosophy, social and political sciences*. 2020. Vol. 3, Iss. 2. С. 18–25.
15. Куриляк В. В. Філософська та теологічна концепція Джона Харві Келлога щодо принципів здорового способу життя. *Освітній дискурс*. 2021. Вип. 34. С. 72–85.
16. Гоцуляк Ю. В. Теологія правового буття у вченні Августина. *Право і суспільство*. 2019. № 5. С. 11–17.
17. Лозовицький В. М. Православна євхаристійна теологія спілкування Олександра Філоненка. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філософські науки*. Вип. 1 (93), 2023. С. 134–144.
18. Стеценко В. До питання про ідентичність філософської теології А. Шептицького з томістичною філософією. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія : Філософія*. 2022. Вип. 23. С. 36–40.
19. Кралюк П. М. Іван Пулюй: фізик, теолог, патріот. *Психологія і суспільство*. 2020. № 2. С. 5–12.
20. Шакур В. І. Несправедливість як кримінологічний чинник. Безпекова ситуація в Україні в умовах війни: стан, загрози, напрями забезпечення : матеріали наук.-практ. круглого столу (м. Київ, 26 вересня 2023 р.) / [Редкол. : Вербенський М. Г., Опришко І. В., Кулик О. Г. та ін.]. Київ : ДНДІ МВС України, 2023. С. 29–32.

Стаття надійшла до редакції 05.12.2023

Ivan V. Kritsak

PhD in Law, Associate professor

(*Kharkiv National University of Internal Affairs, Kharkiv, Ukraine*)

FROM THEOLOGY TO SCIENTOMETRIC CRIMINOTHEOLOGY: ETHNO-NATIONAL AND INTERNATIONAL CONCEPT THROUGH THE PRISM OF ORTHODOXY

We have carried out a conceptual analysis of the problem of theology in more than 50 articles by Ukrainian authors. It was found that the postmodern era is characterized by many disputes between faith and reason in terms of whether to oppose philosophy and theology. According to the Catholic thinker G. W. von Balthasar, "without philosophy there is no theology" when it comes to comprehending serious levels of theological thinking/theology, with which we

cannot agree, because perhaps the fate of Constantinople (Hagia Sophia) would have been different and would not have succumbed to the Mohammedan faith if the philosophical component of Constantinople had not filled the church/spiritual life. That is why it is so important to preserve the purity of our national, mostly Orthodox, faith. According to Orthodox elders, a true theologian is one who prays/is able to pray to God correctly/is able to praise Him correctly. According to Silouan of Athos, "praying is like shedding blood," and only those who pray for their neighbors every day will understand this. Then such levels and states of the unknown/unimaginable are revealed that no books or reasoning can contain. Thus, the deep spiritual states of prayer give the discovery/feeling of the Spirit of God, when the heart, mind, and soul unite in the discovery of the immense.

Key words: *criminotheology, scientometrics, ethno-national dimension, Orthodoxy, philosophical component, war, Church of Christ, historical aspect, international dimension.*